

Základní demografické pojmy

Lubomír Kukla

Pojem demografie

Demografie zkoumá počet, strukturu, vývoj a zákonitosti vývoje obyvatelstva.

Jednou ze základních metod demografie je **demografická statistika**, která se dělí na:

- a) **demografickou statiku** (statistika *stavu* obyvatelstva)
 - registruje a hodnotí počet obyvatelstva, jeho rozmístění a strukturu

- **b) demografickou dynamiku** (statistika *pohybu* neboli *měny* obyvatelstva), která se dále dělí na:
 - měnu přirozenou – tj. počet porodů a úmrtí
 - měnu mechanickou - stěhování
 - měnu sociálně právní – sňatky a rozvody

Základní metody zjišťování demografických jevů:

- *sčítání lidu*
- *běžná evidence přirozené měny*
- *běžná evidence migrací*
- *populační registr*
- *zvláštní výběrová šetření – např. mikrocensus*

Počet obyvatelstva

- **Je základním demografickým ukazatelem.**
- *Přesný počet je znám pouze z censu, v mezidobí máme k dispozici střední stav obyvatelstva – většinou k polovině roku a ke konci roku. Je to bilanční metoda, která vyplývá z dat z běžné evidence počtu narozených a zemřelých, vystěhovaných a přistěhovaných.*

Struktura (složení) obyvatelstva

- ***podle biologických znaků (pohlaví, věk)***
- ***podle sociálně právních znaků (rodinný stav)***
- ***podle socioekonomických znaků***
 - *sociální složení*
 - *ekonomická aktivita*
 - *povolání a příslušnost k hospodářskému odvětví*
 - *funkční zařazení a kvalifikace pracovníků*
- ***podle kulturních znaků (vzdělání, národnost apod.)***

Střední délka života u mužů postupně roste, nyní je 76 let.

U žen se její hodnota zvedá pomaleji a dosáhla 82 let.

Z hlediska věkové struktury zemřelých se nárůst počtu úmrtí projevil zejména u osob ve věku 80 let a více. Ze všech zemřelých připadá na tuto věkovou skupinu zhruba 29 % u mužů a 55 % u žen, přičemž tento podíl se ve srovnání s předchozím opět mírně zvýšil.

Co se týká místa úmrtí, v 60 % případů došlo k úmrtí v nemocnici, zhruba pětina úmrtí byla zaznamenána doma, necelých 10 % pak v léčebném ústavu, v sociálním zařízení zemřelo 5,5 % osob.

Nejčastější příčinou smrti jsou dlouhodobě nemoci oběhové soustavy, více než 50 %, novotvary zapříčinily dalších cca 27 %. Úrazy u mužů jsou příčinou smrti v celé populaci ze 7,9 %, u žen jen 4,2 %. U žen jsou na 3. místě úmrtnosti se 4,8 % nemoci dýchací soustavy.

Úmrtnost kojenců do 1 roku - její hodnota je cca 2,6 – 2,8 úmrtí dětí do 1 roku na 1 000 živě narozených (čili hodnota se uvádí v promilích).

Úmrtnost nenarozených sleduje zdravotnická statistika na základě evidence potratovosti.

Obecně se počet potratů snižuje (hlavně umělých přerušení těhotenství), počet samovolných potratů se mírně zvyšuje.

Neméně důležitou roli hrají v demografickém vývoji procesy související s formováním rodiny –

sňatečnost a rozvodovost,

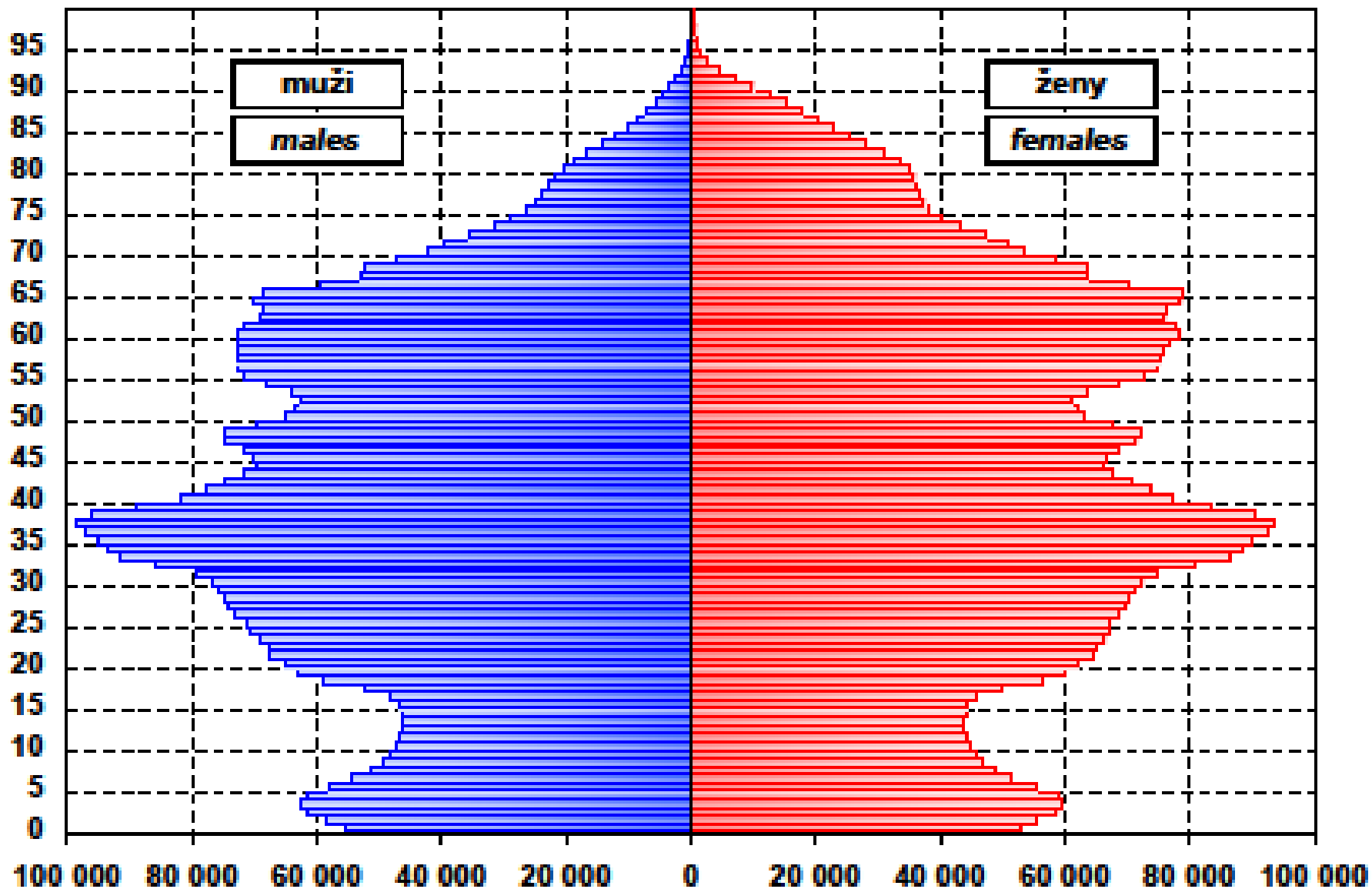
i když v současné době již formalita manželství ve vazbě na plodnost ztrácí poněkud na významu.

K poklesu došlo také v intenzitě sňatečnosti, která zaznamenala další propad.

Nedílnou součástí demografického vývoje populace je migrace, která v ČR tvořila většinu populačního růstu.

Věkové složení obyvatelstva k 1.7.

Population by age to 1.7.

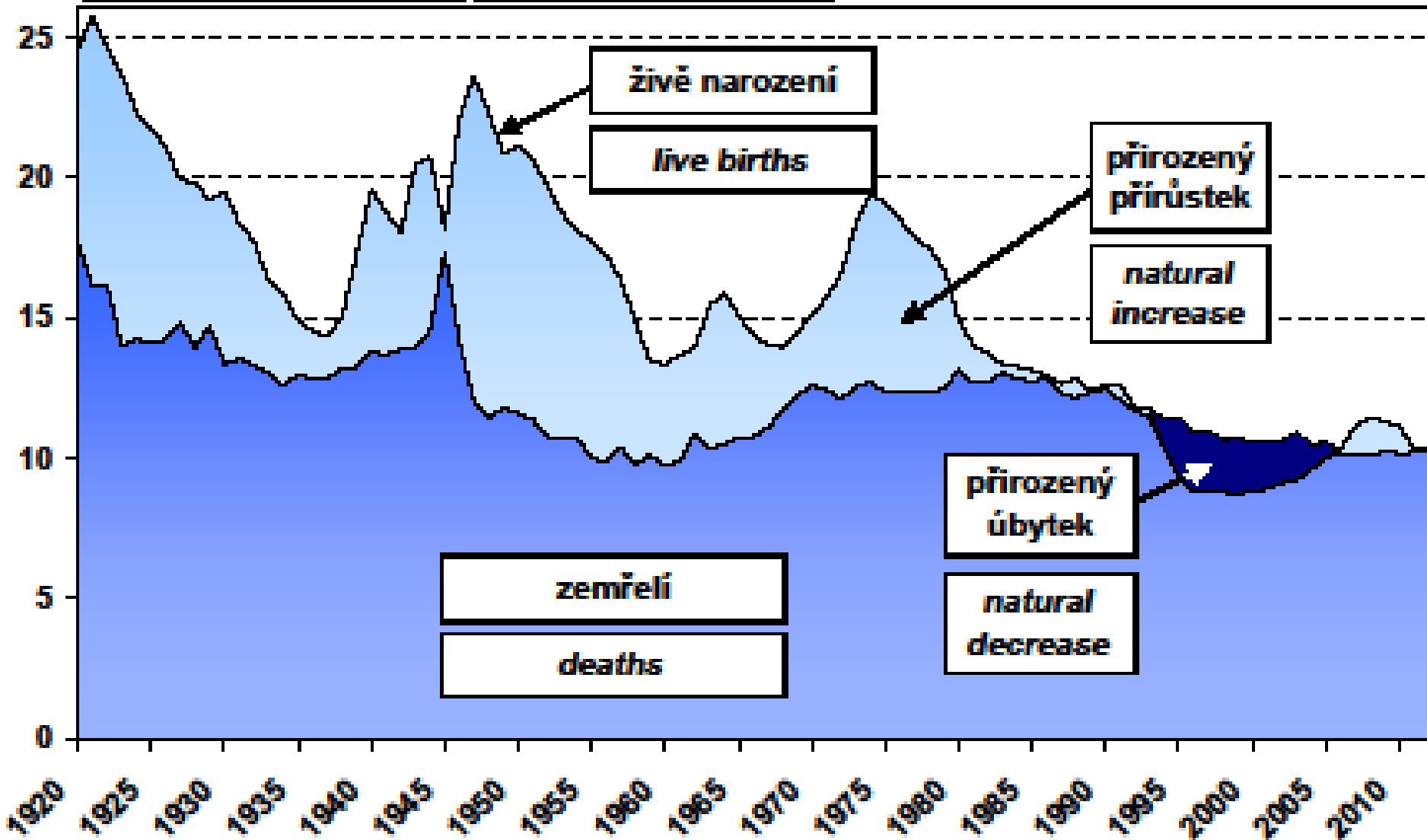

Vývoj demografických ukazatelů

Trend of demographic indices

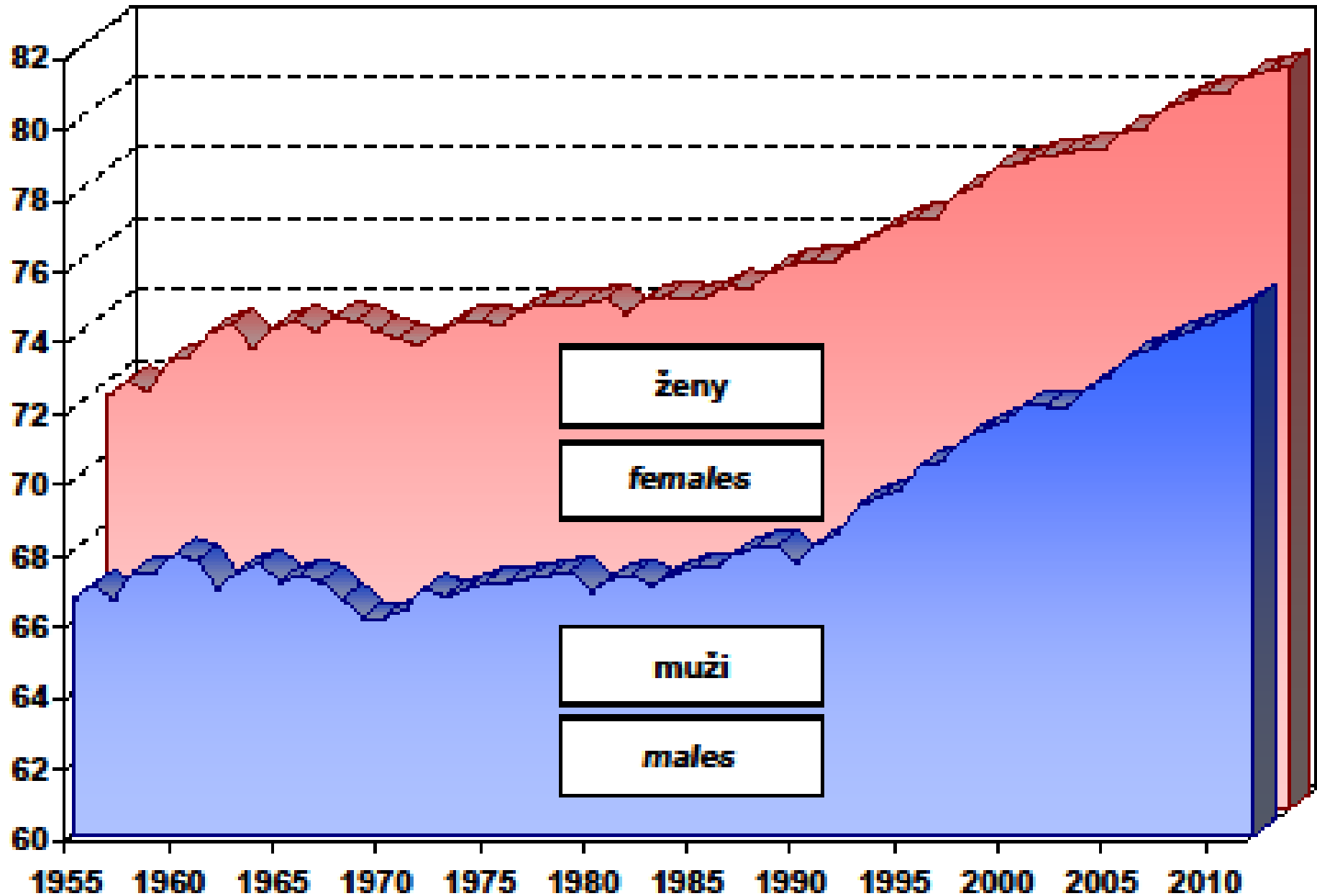
na 1 000 obyvatel

per 1 000 inhabitants

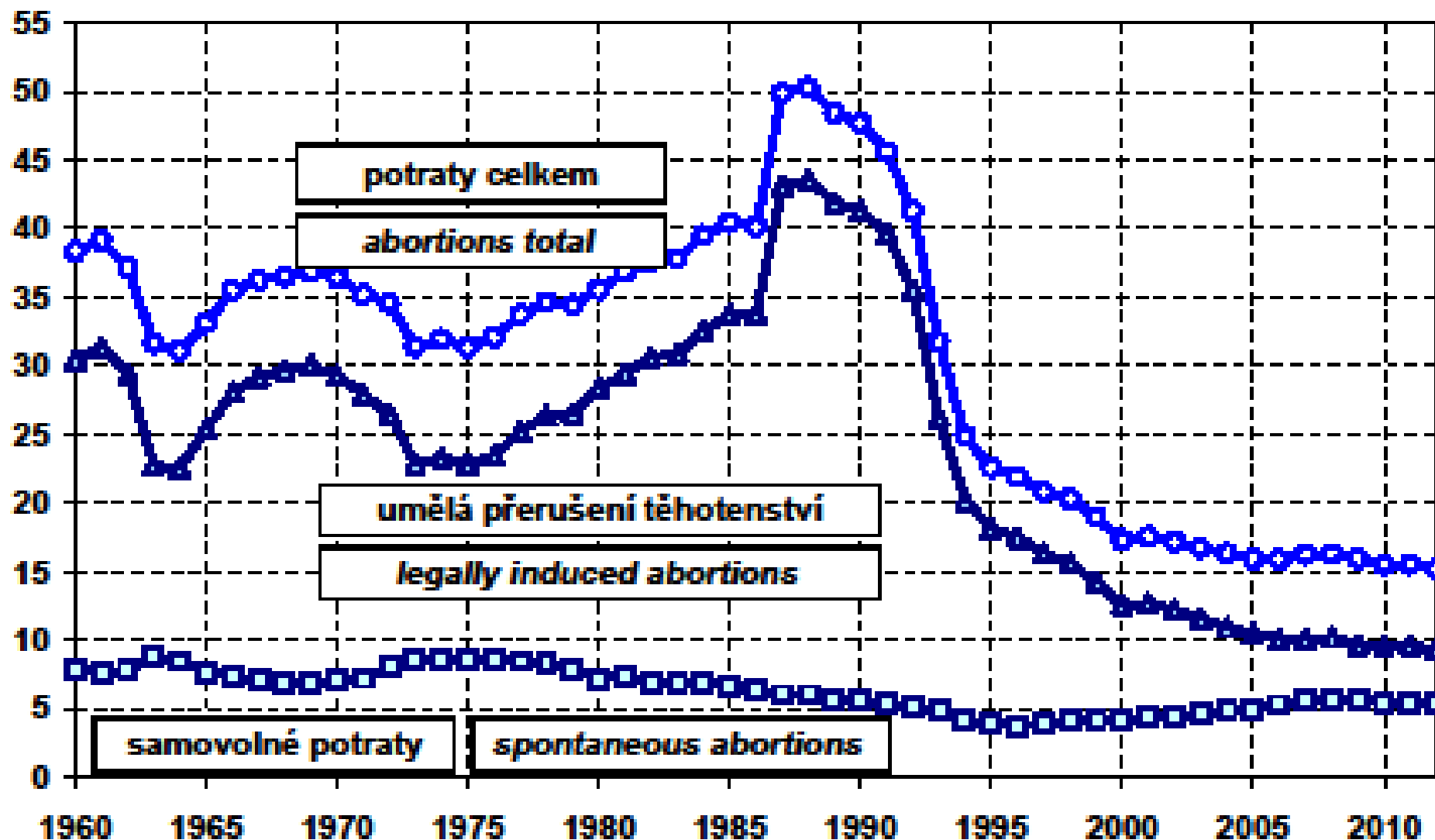

Vývoj střední délky života při narození

Trend of life expectancy at birth

Vývoj počtu potratů na 1 000 žen ve věku 15–49 let *)
*Trend of number of abortions per 1 000 females at age 15–49 *)*

*) Do roku 2000 potraty pouze za ženy s českou státní příslušností, od roku 2001 včetně potratů cizinek

*) Till 2000 only abortions of Czech citizens, from 2001 incl. foreign nationals